

Алексеева Світлана
доктор педагогічних наук,
Інститут педагогіки НАПН України

ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: АТЕСТАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ

Педагогічна діяльність є важливим компонентом системи забезпечення якості освіти. Відповідно до законодавства, Закону України «Про освіту» (2017)¹ статті 41, оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників включає атестацію та сертифікацію.

Атестація педагогічних працівників² – це система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання їхньої педагогічної діяльності. Метою атестації є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності освітнього процесу. Основними принципами атестації є відкритість та колегіальність, гуманне та доброзичливе ставлення до педагогічного працівника, повнота, об'єктивність та системність оцінювання його педагогічної діяльності. Атестація проводиться з дотриманням академічної доброчесності.

За результатами атестації визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюються кваліфікаційні категорії, педагогічні звання.

За результатами атестації відповідно до рішення атестаційної комісії присвоюються педагогічні звання педагогічним працівникам із високим професійним рівнем, які зокрема: упроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології, надають професійну підтримку та допомогу педагогічним працівникам (здійснюють наставництво,

---

¹ Закону України «Про освіту» (2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

² Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників (2022) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>

супервізію); беруть участь у процедурах і заходах, пов'язаних із забезпеченням якості освіти та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти; були визнані переможцями, лауреатами регіональних, всеукраїнських, міжнародних фахових конкурсів, змагань тощо; підготували переможців регіональних, всеукраїнських, міжнародних олімпіад, конкурсів, змагань тощо.

Основні аспекти атестації пов'язані з підвищення якості освітнього процесу, сприянням професійному розвитку педагогів, забезпеченням відповідності рівня їх кваліфікації вимогам освітніх стандартів. Атестація зазвичай проводиться раз на 5 років. У разі потреби педагог може подати заяву на позачергову атестацію. Необхідною умовою атестації є підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що проводиться відповідно до законодавства.

Один із принципів організації атестації – здійснення комплексної оцінки діяльності педагогічного працівника, яка передбачає забезпечення всебічного розгляду матеріалів з досвіду роботи, вивчення необхідної документації, порівняльний аналіз результатів діяльності впродовж усього періоду від попередньої атестації. Важливою умовою об'єктивної атестації є всебічний аналіз освітнього процесу у закладі, вивчення думки батьків, учнів та колег вчителя, який атестується тощо. Так, всебічний аналіз освітнього процесу включає відвідування уроків (занять), аналіз методів і прийомів навчання, які використовує педагог; спостереження за взаємодією вчителя зі здобувачами освіти; оцінка рівня засвоєння знань учнями. При цьому необхідним є вивчення документації (робочі навчальні програми, плани уроків, журнали, звіти); відповідність планування навчального процесу державним стандартам; використання сучасних цифрових технологій у навчанні; результати навчальних досягнень учнів:

Оцінювання роботи з батьками та громадськістю відбувається через вивчення досвіду залучення батьків до освітнього процесу, проведення консультацій, відкритих уроків, заходів. Наприклад, оцінювання роботи з

батьками може здійснювати за основними критеріями: проведення батьківських зборів (регулярність, змістовність, залучення до обговорення актуальних питань); організація відкритих уроків, майстер-класів або презентацій, де батьки можуть ознайомитися з навчальним процесом; комунікація з батьками (налагодження індивідуального зв'язку (особисті зустрічі, телефонні консультації, онлайн-спілкування); використання сучасних цифрових технологій для взаємодії (месенджери, електронні щоденники, платформи для дистанційного навчання); вчасне інформування батьків про успішність та поведінку дитини; спільна діяльність з батьками (організація спільних заходів (свята, екскурсії, проекти, благодійні акції); залучення батьків до підготовки шкільних чи класних заходів; заохочення до участі у позакласному житті дитини; психолого-педагогічна підтримка батьків (проведення консультацій з питань виховання та розвитку дитини; рекомендації щодо покращення навчальних досягнень та емоційного стану дитини; виявлення індивідуальних потреб дитини та обговорення способів їх задоволення; рівень довіри між педагогом та батьками (наявність позитивного зворотного зв'язку від батьків; рішення конфліктних ситуацій (якщо такі виникали) шляхом діалогу; відкритість педагога до пропозицій та зауважень з боку батьків; документальна фіксація роботи з батьками (ведення протоколів батьківських зборів, записи індивідуальних консультацій, створення планів роботи з батьками на навчальний рік). Важливою складовою є також самоаналіз діяльності, де педагог надає портфоліо чи звіт, у якому описує свої досягнення, виклики, подальші плани.

Сертифікація педагогічних працівників³ – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника, що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи. Метою сертифікації є виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та

---

³ Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників (2018)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text>

сприяють їх поширенню. Переваги сертифікації : сприяє підвищенню престижу педагогічної професії; стимулює використання інноваційних підходів у навчанні; надає можливість отримати визнання серед колег та керівництва.

Сертифікація складається з трьох етапів, що відбуваються послідовно один за одним, а саме із: незалежного тестування учасників сертифікації; самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності; вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації.

Незалежне тестування учасників⁴ сертифікації організовується Українським центром оцінювання якості освіти та регіональними центрами. Нормативно-правовий аспект організації незалежного тестування передбачає, що Український центр оцінювання якості освіти здійснює: організаційно-технологічне забезпечення незалежного тестування; забезпечує наповнення банку завдань зовнішнього незалежного оцінювання та розроблення комплексу програмних засобів; розробляє та ухвалює загальні характеристики тестів для незалежного тестування, схеми нарахування балів за виконання завдань таких тестів; здійснює розподіл учасників сертифікації між сесіями та аудиторіями в пунктах тестування; організовує при Українському центрі оцінювання якості освіти діяльність апеляційної комісії, предметних фахових комісій; персоніфікує виконані учасниками сертифікації роботи незалежного тестування, устанавлює персональні результати незалежного тестування; формує в електронному вигляді відомості результатів незалежного тестування.

За такого підходу обов'язковою є реєстрація на сертифікацію, де педагог подає заявку через офіційний портал, визначаються квоти на кількість учасників сертифікації. Проходження тестування передбачає оцінювання професійних знань і навичок через тестові завдання, тестування охоплює сучасні педагогічні методики, психологічні основи навчання, нормативно-правові аспекти.

Важливою складовою сертифікації є *самооцінювання*, коли педагог готує портфоліо, яке включає: опис педагогічного досвіду, досягнення учнів, використання інноваційних методик, вивчення практичного досвіду.

---

⁴ Сертифікації педагогічних працівників (2024) <https://testportal.gov.ua/zagalna-informatsiya-pedahog/>

Метою самооцінювання є рефлексія професійної діяльності (аналіз своєї роботи, підходів і методик); демонстрація результатів роботи (показ успішних практик, досягнень учнів, впроваджених інновацій); виявлення потенціалу (визначення напрямів для подальшого професійного зростання); об'єктивна оцінка (допомагає експертам краще зрозуміти педагогічний стиль і підхід до навчання). Як правило, самооцінювання здійснюється за структурою, що включає загальні відомості про педагога, стаж роботи, кваліфікаційна категорія, спеціалізація та особливості професійної діяльності. Основним розділом є професійна діяльність, де висвітлюються результати роботи за останні 3-5 років, досягнення учнів (олімпіади, конкурси, творчі проекти), успішні освітні проекти чи ініціативи, методи та інструменти навчання, використання сучасних технологій та інновацій, впровадження інтерактивних методів навчання, індивідуальний підхід до учнів, взаємодія з учасниками освітнього процесу, організація позакласної роботи (екскурсії, гуртки, майстер-класи). Заключним розділом в самооцінюванні є професійний розвиток, який розкриває участь у курсах підвищення кваліфікації, тренінгах, вебінарах, у професійних конкурсах, конференціях, форумах, публікації, методичні розробки, власні педагогічні інновації.

Вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації є важливим етапом, що дозволяє оцінити реальні професійні компетентності педагога, його здатність організовувати освітній процес, використовувати сучасні методи навчання та забезпечувати високий рівень навчальних досягнень учнів. Основні аспекти оцінювання практичного досвіду: планування навчального процесу (відповідність планів уроків державним освітнім стандартам, чіткість поставлених навчальних, виховних і розвивальних цілей, урахування індивідуальних особливостей учнів); організація уроків (застосування інтерактивних методів навчання, використання інноваційних технологій та цифрових інструментів, створення комфортного середовища для навчання); взаємодія з учнями (залучення учнів до активної діяльності, індивідуальний підхід до кожного учня, мотивація до навчання, розвиток

критичного мислення); навчальні результати учнів (аналіз досягнень учнів (успішність, участь у конкурсах, олімпіадах, розвиток ключових компетентностей (соціальних, комунікативних, креативних); виховна робота (формування моральних цінностей, соціальної активності); робота з батьками та шкільною громадою; рефлексія та вдосконалення (здатність педагога аналізувати власну діяльність, планування шляхів підвищення професійної майстерності).

Форми вивчення практичного досвіду: спостереження за уроками або заняттями (відвідування уроків експертною комісією (можливий відеозапис або онлайн-формат); аналіз структури, методів і засобів навчання; оцінка портфоліо (робочі плани, конспекти уроків, фото- чи відеоматеріали, докази участі у проектах, конкурсах, конференціях); інтерв'ю з педагогом (обговорення його педагогічної філософії, методів та підходів, аналіз ситуаційних завдань); зворотний зв'язок від учнів і батьків (анкетування чи опитування учасників освітнього процесу, відгуки про роботу педагога), аналіз результатів діяльності (показники навчальної успішності, відгуки колег чи адміністрації навчального закладу).

Оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників має важливе значення для освітньої системи, зокрема, це підвищення якості освіти – за результатами сертифікації визначаються, які впроваджують сучасні технології, ефективні методики та демонструють високі результати у навчанні. По-друге, це формування професійної спільноти – атестація та сертифікація стимулює обмін досвідом, створюючи умови для професійного співтовариства. По-третє, це сприяння інноваціям – педагоги, які проходять сертифікацію, стають агентами змін, впроваджуючи нові ідеї в освітній процес. Зазначимо, що атестація та сертифікація підкреслюють важливість професії вчителя, мотивує до професійного росту та створює позитивний імідж педагога в суспільстві.